

Faiq Ələkbərlı

*AMEA Fəlsəfə
İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi,
dosent, fəlsəfə üzrə
fəlsəfə doktoru*

II Yazı

Bütün bunlar o anlama gəlir ki, Azərbaycan ordusunun cəbhədə əldə etdiyi uğurlar yalnız işğalçı Ermənistan deyil, onu pərdəarxasında dəstəkləyən İran İslam rejiminə də ciddi zərbədir. Ona görə də, 44 günlük müharibə dövründə və sonrasında "İran"ın yüksək çinli ordu rəhbərlərinin dolayısıyla Azərbaycanın işğaldan azad etdiyi ərazilərdə, guya hansısa terrorçu təfkiqçi qrupların olduğunu iddia etmələri də təsadüfi deyildi. Halbuki İran İslam rejimi yaxşı bilir ki, bu bölgədə bir terror qruplaşması varsa, o da, Ermənistanıdır! Həmin terrorçu Ermənistanı dəstəkləyənlərdən biri də, bu və ya digər formada elə İran İslam rejiminin özüdür. Bizcə, əgər İran adlanan ölkə odla oynamağa davam edəcəksə, oynadığı od onun özünü yandıracaqdır. Yəni Təbrizin, bütövlükdə Güney Azərbaycan türklərinin ayaqlanması ilə sonu çatacaqdır. Hər halda 44 günlük müharibəyə qədər Ermənistanı işğalçı, separatçı rejimə terrorist deməyən rəsmi Tehranın, Azərbaycan ordusunun işğaldan azad etdiyi bölgədə təfkiqçi terrorçu qruplaşma alıx-tarması heç bir məntiqə və qonşuluq münasibətlərinə sığışmırdı. Xüsusilə də, İran adlanan ölkənin ən böyük və bağlılaşmaz səhvi vaxtilə işal altında olan Şuşadakı azərbaycanlılara-türklərə aid məscidi İran-fars məscidi kimi təmir etdirməsi olmuşdu. "İran"ın həm terrorçularla iş birliyi etməsi, həm də Azərbaycana aid məscidi İran-fars məscidi kimi təmir etdirməsi qəbul edilmiş idi.

2-ci Qarabağ Vətən müharibəsindən sonra xalq arasında Bütöv Azərbaycan ideyası daha da populyarlaşdı. Məhz bunu daha yaxşı anlayan İran İslam rejimini daha çox düşündürən məğlub Ermənistanın deyil, öz gələcək aqibətidir.

Əlbəttə, bu günə qədər və indinin özündə də rəsmi Bakı hər zaman İran adlanan ölkənin rəhbərliyi ilə münasibətdə həssas olmağa çalışmışdır. Ancaq "İran" hökumətinin həddini aşacağı təqdirdə Türkiyə ilə hərbi birliyi gücləndirən Azərbaycan 2-ci Qarabağ Vətən müharibəsindən sonra rəsmi Tehranla münasibətlərinə yenidən baxa bilər. Rəsmi Bakı müharibədən sonra "İran"ın Azərbaycandakı tör-töküntüləri ilə bağlı müəyyən tədbirlər görməklə yanaşı, eyni zamanda Güney Azərbaycandakı soydaşlarımızın milli haqları uğrunda apardığı mübarizəyə də artıq biganə qalmamalıdır. Bizcə, Azərbaycan Respublikasının təbii haqqıdır ki, bütün dünya azər-

baycanlılarına, o cümlədən Güney Azərbaycan türklərinə arxa, dayaq olsun. Unutmayaq, 1-ci Qarabağ müharibəsində olduğu kimi, 2-ci Qarabağ müharibəsində də Güney Azərbaycan türkləri Azərbaycan xalqının yanında olmasını dəfələrlə ifadə etdilər. Belə ki, Güney Azərbaycan türkləri Quzey Azərbaycan xalqına həmrəylik üçün, eyni zamanda İran İslam rejiminin gizli yollarla Ermənistanı hərbi yardım etməsinə etiraz olaraq Təbrizdə, Urmiyada, Ərdəbildə, Xoyda və başqa şəhərlərimizdə yürüş və mitinqlər keçirdilər. Güney Azərbaycan türklərinin milli iradəsi sayəsində rəsmi Tehran bir çox hallarda Ermənistanı hərbi yardım etməkdən geri addım atmağa məcbur oldu.

Ancaq 44 günlük 2-ci Qarabağ Vətən müharibəsi bitdikdən sonra da (10 noyabr) İran İslam rejimi tərəfindən Azərbaycana münasibətdə xoşagəlməyən ad-

qədər də bu prosesi davam etdirməyə çalışın İran İslam rejimi indi də, bu vasitə ilə öz anti-Azərbaycan, anti-Türk əməllərinə davam etməyə səy göstərməkdədir. Ona görə də, əgər İran İslam rejimi Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərdə peyda olunması yalnız rəsmi Tehranın və Ermənistanın işinə yarayacaqdır. Bu baxımdan Azərbaycan hökuməti İran İslam rejiminin bu cür qeyri-səmimi çağırışlarını rədd etməlidir.

İran İslam rejiminin Xudafərin körpüsü üzərindən Naçıxvan-Zəngilan koridoruna alternativ yol təklif etməsi də, yenə də rəsmi Tehranın və Ermənistanın maraqlarına hesablanmışdır. İran İslam rejimi Naxçıvan-Zəngilan koridorunun açılmasıyla Ermənistanla sərhədlərinin aradan qaldırılmasından ciddi şəkildə narahatdır. Çünki bu koridorun açılması ilə İran İslam rejiminin Ermənistanla siyasi, iqtisadi və

mada dəstək verdi. İran İslam rejiminin ermənilərə bu dəstəyinin arxasında da yalnız Güney Azərbaycan faktoru dayanmır, eyni zamanda Ermənistan və İran İslam rejiminin Hind-Avropa nəzəriyyəsinə əsaslanan fars-erməni ortaq kimliyi dayanır. Çünki hər ikisi özünü Hind-Avropa nəzəriyyəsinə çıxış edərək Ariyan irqinə aid hesab edirlər. Belə olduğu təqdirdə də, yalnız Azərbaycan xalqı deyil, Türkiyə və digər dünya dövlətləri də İran İslam rejiminin əslində bir müsəlman dövlətindən çox, irqçi fars şovinist dövləti kimi özünü aparmasının şahidi oldu.

Rusiya da 2-ci Qarabağ Vətən müharibəsi dövründə zahirən özünü təfəsiz kimi göstərməyə çalışsa da, ancaq faktiki olaraq Ermənistanın yanında yer almışdır. Xüsusilə də, Rusiyanın dövlət başçısı Vladimir Putinin bir yandan Dağlıq Qarabağın Azərbaycan ərazisi olmasını dilə gə-

də Azərbaycanın cəbhədə uğurlu yürüşünün davamı üçün inanırdı ki, əgər söhbət Vətəndən, Milli Birlikdən, Azərbaycanımızın bütövlüyündən gedirsə, səbrli və təmkinli olmaq lazımdır. Hər halda hamımız yaxşı anlayırdı ki, Şuşanın, Xankəndinin, Laçının işğaldan azad olunması hansı dərəcədə mübarizə və mücadilə tələb edir. Xüsusilə də, noyabrın 4-də işğal altındakı Dağlıq Qarabağda yuvalanmış separatçı rejimin başında dayananların Xankəndindən İrəvana qaçması təsadüfi deyildi. Bu onu göstərirdi ki, Azərbaycan ordusunun Şuşa və Xankəndini işğaldan azad etməsi ən məsələsiddir. Bu baxımdan noyabrın 7-də Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinin yaydığı məlumat olduqca maraqlı idi: "Azərbaycan Ordusu Şuşa şəhərini atəşə tutmayıb". Bizcə, əslində nazirlik bunu demək istəmişdir ki, Şuşa şəhərində döyüşlər getdiyi və böyük ölçüdə Azərbaycan

Qarabağ məsələsi və Güney Azərbaycan Milli Hərəkəti

dimlar və hərəkətlər davam etmişdir. Bəzi hallarda özlərini Azərbaycana münasibətdə xeyirxah kimi göstərmək istəyən İran İslam rejiminin əslində əsas hədəfi Azərbaycan qələbəsinə kölgə salmaq, bunun müqabilində də Ermənistanı gücləndirməkdir. Bu baxımdan İran İslam rejiminin işğaldan azad olunmuş Azərbaycan torpaqlarında quruculuq işlərinə yardım etməsi çağırışını və Naxçıvan-Zəngilan koridorunun açılması əvəzinə, Xudafərin körpüsü üzərindən alternativ yol təklif etməsini səmimi görmürük.

Birincisi, İran İslam rejiminin işğaldan azad olunmuş Azərbaycan torpaqlarında quruculuq işlərində iştirakına qətiyyətlə yol vermək olmaz. Əgər Azərbaycan hökuməti belə bir razılıq verərsə, İran İslam rejimi tərəfindən yalnız problemlərlə üz-üzə qalacaqdır. Məlum olduğu kimi, 30 il bundan əvvəl İran İslam rejimi Azərbaycana humanitar yardım etmək, azərbaycanlılara İslam dininin şəri qanunlarını öyrətmək bəhanəsi ilə özünə dayaq mərkəzləri yaratmış, insanlarımızın şüurlarını irançılıqla, iran şieçilliyi ilə zəhərləməyə başlamışdılar. İndiyə

ən əsas hərbi münasibətləri xeyli dərəcədə zərbə altında qalacaqdır. Başqa sözlə, İran İslam rejiminin Ermənistan üzərindən Azərbaycana təzyiqli vasitələri zəifləmiş, xeyli dərəcədə aradan qalxmış olacaqdır. Bu baxımdan İran İslam rejiminin əl ayağa düşüb Naxçıvan-Zəngilan koridoruna qarşı alternativ yol təklif etməsi anlaşılmalıdır. Bizcə, əslində 2-ci Qarabağ Vətən müharibəsindən heç də Ermənistandan az olmayaraq, özünü məğlub hesab edən İran İslam rejimi olmuşdur. Hətta, 44 günlük müharibədə Azərbaycanın qələbə əldə etməsi üçün sözdə de olsa, daşdığı "İran İslam" adını zərbə altında qoymuş oldu.

Ümumiyyətlə, 2-ci Qarabağ Vətən müharibəsində İran İslam rejimi özünü bir İslam dövlətindən daha çox, etnik-irqçi bir dövlət kimi apardı. Başqa sözlə, bu müharibədə də hər şeydən əvvəl, İran İslam rejimi Azərbaycanla münasibətdə nə İslam dininə, nə şieilik məzhəbinə, nə də insanlığa uyğun hərəkət etmədi. Üstəlik, İran İslam rejimi din və məzhəb baxımdan ondan uzaq olan Ermənistanı bu və ya digər for-

tirməklə yanaşı, guya, vaxtilə Sumqayıtda, Dağlıq Qarabağda ermənilərin faciələrə məruz qalmasını səsləndirməsi də birmənalı qarşılanı bilməz. Üstəlik, Rusiya Federasiyasının xarici işlər naziri Sergey Lavrovun rus hərbiçilərinin sülhməramlı kimi bütün tərəflərin razılığı ilə münacişə bölgəsinə, yəni Dağlıq Qarabağa gələ biləcəyinə ehyam vurması da təsadüfi deyildi. Biz, Azərbaycan xalqı olaraq bir daha Azərbaycanda rus hərbiçilərini görmək istəməsək də, qanımız bahasına başa gəlmiş müstəqil Azərbaycanda rus əsəgrini qəbul etməmək də, Lavrovun bu açıqlaması nəticədə gerçək oldu. Çox maraqlıdır ki, Rusiyanın Qarabağ münacişəsinin sülh yolu ilə həllində Türkiyənin daha yüksək formada iştirakını görməməsi də səbəz deyilmiş. Çünki 10 noyabrda ortaya çıxmış üçtərəfli bəyandda Türkiyənin adı belə çəkilməmiş, sadəcə bölgədə fəaliyyət göstərəcək Sülhməramlı Monitoring mərkəzinin olmasından, dolayısıyla rəsmi Ankaranın orada yer ala bilməsindən bəhs olunmuşdur.

Beləliklə, müharibə günlərin-

əsgərinin nəzarəti altında olduğu bir məqamda Azərbaycan Ordusunun uzaqdan onu top atəşinə tutmasına ehtiyac qalmamışdır. Doğrudan da, noyabrın 8-də dövlət başçısı İlham Əliyev Şuşanın işğaldan azad olduğunu xalqa bəyan etdi!

Ancaq noyabrın 9-dan 10-na keçən gecə Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya arasında birgə şəkildə bəyan edilən bəyanat Ermənistanın məğlubiyətlə barışmasını ifadə etməklə yanaşı, Dağlıq Qarabağa Rusiya Federasiyasının sülhməramlılarının gəlməsini (5+5 illik müddətə) də özündə əks etdirməsi Azərbaycan cəmiyyətində birmənalı qarşılanmadı. Azərbaycan xalqının çoxu üstərəfli Bəyanatdan irəli gələrək Ağdam, Kəlbəcər, Laçın rayonlarının dinc şəkildə boşaldılmasının, Naxçıvanla Zəngilan arasında koridorun olmasının (hələlik bu istiqamətdə bir yenilik yoxdur) sevincini yaşayarkən, eyni zamanda bir qisim insanlar Dağlıq Qarabağda yerləşən Rusiya sülhməramlılarının burada özünü hakim qüvvə kimi aparması, üstəlik separatçıların "başçı"ı Arayik Harutyunyanla görüşlər keçirməsi və ən əsas vacibi Xankəndi, Ağdərə, Xosavənd və keçmiş DQMV-nin Azərbaycan ordusu tərəfindən işğaldan azad olunmayan digər ərazilərin ermənilərin nəzarəti altında qalması kimi məsələlərdən dolayı ciddi şəkildə narahat olmağa başladılar.

Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, Azərbaycan dövlətinin başçısı İlham Əliyev çıxışlarında bildirdirdi ki, artıq Dağlıq Qarabağ problemi deyilən münacişə artıq bitib, sadəcə indən belə bu münacişə tarixi anlamda işlənilməlidir. Bu sözləri dövlət başçısı İlham Əliyev 10 dekabr 2020-ci il tarixində Bakıda Azadlıq meydanında keçirilən Zəfər paradında bir daha səsləndirdi. Onunla birgə Zəfər paradında iştirak edən Türkiyənin Cümhurbaşqanı Rəcəb Tayyib Ərdوغان da bəyan etdi ki, artıq Qarabağ azadlığa qovuşmuş, Ana vətən Azərbaycanla yenidən birləşmişdir.